

Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven ČR v roce 2016: výsledky průzkumu

The National survey of the salary, age and educational structure of the library employees in the Czech Republic in 2016: Survey results

Mgr. Vladana Pillerová / Knihovnický institut, Národní knihovna ČR (Librarianship Institute, National Library of the Czech Republic), Klementinum 190, 110 00 Praha 1

Resumé:

Národní knihovna dlouhodobě sleduje vývoj personální situace v knihovnách v České republice a v pravidelných intervalech realizuje průzkumy v této oblasti. V těchto průzkumech sleduje věk, pohlaví, dosažené vzdělání a další kompetence zaměstnanců knihoven a také jejich stabilitu v instituci. Kromě toho sleduje i situaci v oblasti platů a to jak zařazení zaměstnanců do tříd, tak průměrné měsíční platy v jednotlivých třídách. Navíc oproti předchozím průzkumům byly zjišťovány objemy úvazků na jednotlivých odborných knihovnických pozicích, a jaký bude nutný rozsah rekvalifikace zaměstnanců. Výsledky budou využity při úpravě nabídky vzdělávání v souvislosti s plněním nově schválené Koncepte celoživotního vzdělávání a při přípravě nového Katalogu prací.

Klíčová slova: pracovníci knihoven, průzkumy, věková struktura, vzdělanostní struktura, odborné vzdělávání, rekvalifikace, platy, mzdy, tarifní tabulky

Summary:

National library has realized an extensive The National survey of the salary, age, and educational structure of library employees in the Czech Republic in 2016. Examined topics were socio-demographic structure of library employees (age, gender, education) and their stability in the institution. Apart from this, the situation regarding salaries in libraries was also examined – average salary, library salary tables etc. Important part of the survey was estimating the volume of FTA's on professional job positions and extent of necessary retraining. Results will be used for adjusting the offer of educational activities according to the new Strategy for lifelong learning of librarians and during the preparation of the new library job description.

Keywords: library employees, survey, age structure, educational structure, professional education, retraining, salary tables

Úvod

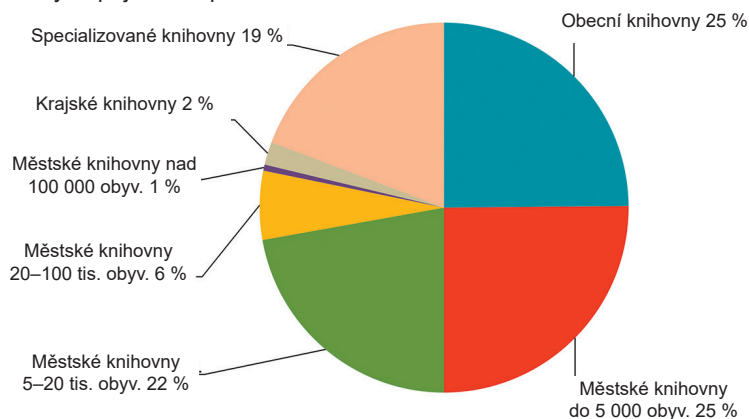
Stav a vývoj personální situace v knihovnách v České republice je dlouhodobým tématem a předmětem sledování zejména Knihovnického institutu Národní knihovny ČR. Situaci sledujeme především z hlediska kvalifikace, ale také věku, finančního ohodnocení a dalších hledisek. V pořadí čtvrtý průzkum¹ byl realizován v průběhu 2. čtvrtletí roku 2017 (s daty za rok 2016). V souladu s vývojem a trendy v oboru došlo k další úpravě sledovaných témat. V průzkumu zůstaly zachovány základní otázky týkající se věku, vzdělání, genderu, počtu úvazků, zařazení do platových tříd a průměrných měsíčních platů v jednotlivých třídách. Tyto ukazatele jsou kromě dalších souvislostí sledovány především

¹ První analýza byla provedena v roce 1999, druhá v roce 2004 a třetí v roce 2012, vždy s daty za předchozí rok.

z hlediska dlouhodobého vývoje. Z bloku otázek zaměřujících se na vzdělávání byla ponechána pouze otázka zjišťující jazykové dovednosti pracovníků knihoven. Stěžejním bodem tohoto průzkumu se stala otázka zaměřená na zjištění objemu úvazků na jednotlivých odborných knihovnických pozicích a rozsah nutné rekvalifikace pracovníků. V průzkumu byla také poprvé podrobněji zkoumána kategorie vedoucích a ředitelů knihoven – jejich vzdělání, délka praxe, gender atd. Navíc oproti předchozím průzkumům bylo zjišťováno, jaké dokumenty, normy či předpisy knihovny používají pro personální práci a další procesy v knihovně.

Průzkumu se zúčastnilo celkem 748 knihoven (viz graf 1), z toho 604 veřejných knihoven a 144 knihoven specializovaných. Oproti minulému průzkumu zaznamenáváme pokles v počtu responsí (862 v roce 2011). Ten je dán novým zaměřením dotazníku, který byl tentokrát určen pouze profesionálním veřejným knihovnám, tedy cca 800 veřejných knihoven v ČR. Z tohoto úhlu pohledu pak návratnost dotazníku veřejnými knihovnami činila reprezentativních 76 %. V kategoriích krajských knihoven a knihoven v městech nad 100 tis. obyvatel byla pak účast na průzkumu 100%. Počty zúčastněných knihoven podle jednotlivých typů jsou uvedeny v tabulce 1.

Graf 1 Knihovny zapojené do průzkumu

Tab. 1 Počty knihoven zúčastněných v průzkumu

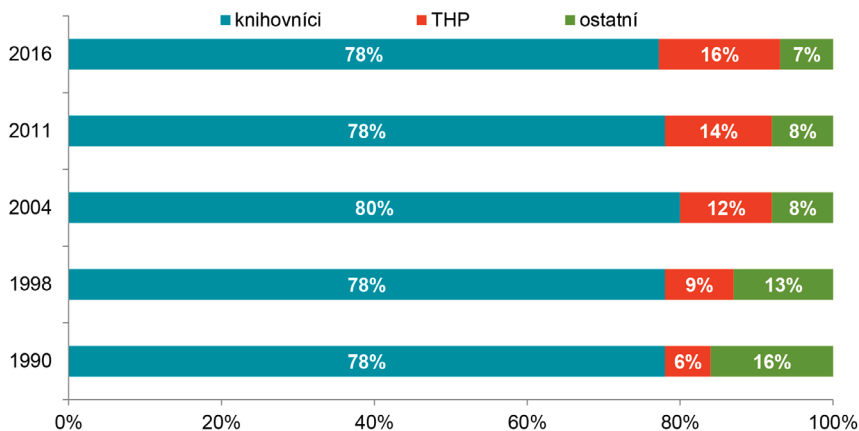
Veřejné knihovny	604
Obecní knihovny	186
Městské knihovny do 5000 obyvatel	188
Městské knihovny 5001–20 000 obyvatel	166
Městské knihovny 20 001–100 000 obyvatel	45
Městské knihovny nad 100 000 obyvatel	4
Krajské knihovny	15
Specializované knihovny	144
Ústřední specializované knihovny	3
Vysokoškolské knihovny	32
Knihovny ústavu AVČR	25
Lékařské knihovny	36
Muzejní knihovny	32
Ostatní specializované knihovny	16

Obecně lze říci, že získané údaje mají velmi dobrou vypovídací hodnotu v případě veřejných knihoven. Návratnost dotazníku veřejnými knihovnami činila 76 %. Pokud jde o specializované knihovny, pohybuje se návratnost od 14 % (muzejní knihovny) až po 49 % (vysokoškolské knihovny). Návratnost dotazníků z ústředních specializovaných knihoven činila 60 %, což v tomto případě znamená, že odpověděly 3 knihovny z celkových 5. Výsledky z kategorie knihoven „ostatní specializované“ je třeba považovat spíše za orientační, protože objem získaných dat neumožňuje jejich zobecnění a také nelze určit návratnost za tuto skupinu knihoven.

Struktura zaměstnanců knihoven

V 748 knihovnách zúčastněných v průzkumu bylo v roce 2016 zaměstnáno 5592 zaměstnanců (uváděn je vždy stav přepočtený na plné úvazky), z toho 4330 na odborných knihovnických místech, což je 78 % z celkového počtu zaměstnanců. Technickohospodářští pracovníci tvoří 16 % zaměstnanců a ostatní pracovníci (především manuální profese) 7 % (viz graf 2). Vyšší počet technickohospodářských a dalších neodborných pracovníků přirozeně sledujeme ve větších knihovnách s více pracovníky, většími či samostatnými budovami knihoven a širokým spektrem služeb. V krajských knihovnách je podíl těchto zaměstnanců na celkovém počtu téměř 30 %. Nejmenší zastoupení těchto zaměstnanců je v malých obecních a městských knihovnách, ve kterých často veškerou činnost obstará 1 či 2 pracovníci knihovny.

Graf 2 Vývoj struktury zaměstnanců knihoven

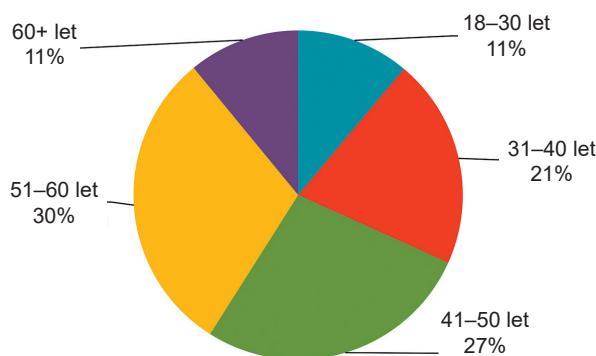
Z dlouhodobého pohledu je možné konstatovat, že poměr odborných knihovníků se od roku 1990 téměř nezměnil, naopak situace se změnila u technickohospodářských pracovníků a ostatních pracovníků. Výrazně stoupá počet technickohospodářských pracovníků na úkor ostatních zaměstnanců, jejichž podíl se naopak zmenšuje. Dalo by se říci, že v případě těchto dvou skupin se jejich procentuální poměr za 26 let obrátil.

Věková a genderová struktura pracovníků knihoven

Převládající věkovou skupinou (viz graf 3) ve **veřejných knihovnách** byli pracovníci ve věku 41–60 let, kterých bylo celkem 2896 (téměř 60 %), přičemž převažuje skupina 51–60 let (1519, tedy 30 %). Třetí nejčtenější skupinou jsou pracovníci ve věku 31–40 let (1043, tedy 21 %). Téměř 11 % však tvoří zaměstnanci nad 60 let, tedy v těsně předdůchodovém nebo již důchodovém věku. Zaměstnanci ve věku 18–30 let tvoří 11 % z celkového počtu (v r. 2011 to bylo 12 %). Oproti výsledkům minulého průzkumu nezaznamenáváme výraznější změny, ale zároveň výsledky potvrzují trend stárnutí zaměstnanců knihoven.

Situace je o něco lepší ve skupině **specializovaných knihoven**. I zde byla dominantní složkou věková skupina 41–60 let (49 %), zaměstnanci ve věku nad 60 let mají ještě vyšší podíl než ve veřejných knihovnách (14 %), ale zároveň je o něco výrazněji zastoupena nejmladší věková skupina (18–30 let), a to 14 %. Oproti předchozímu průzkumu není ve specializovaných knihovnách tak výrazný celkový věkový posun; pracovníci do 40 let tvoří 37 % (v r. 2011 jich bylo 38 %).

Graf 3 Věkové složení knihovníků v r. 2016 ve veřejných knihovnách

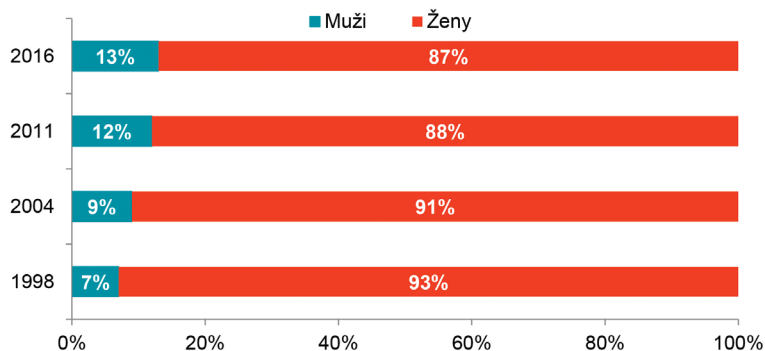
Složení odborných zaměstnanců z genderového hlediska se od minulého průzkumu také příliš nezměnilo, lehce se změnila struktura (o 1 %) ve prospěch mužů (viz graf 4). Celkově ve zkoumaných knihovnách pracuje 87 % knihovnic a 13 % knihovníků (oproti 12 % mužů a 88 % žen v roce 2011). Ze sledovaných skupin knihoven pracuje nejvíce mužů v ústředních specializovaných knihovnách (33 %) a krajských knihovnách (18 %). Poměr žen a mužů se liší ve veřejných a specializovaných knihovnách – ve specializovaných knihovnách činí zastoupení mužů téměř jednu pětinu (19 %), ve veřejných knihovnách je to jen 11 %.

Od roku 1998 do roku 2016, tedy za 18 let, pak sledujeme nárůst podílu mužů – zaměstnanců knihoven o pět procent, tedy zvýšení ze 7 % mužů v r. 1998 na 13 % mužů v roce 2016.

Podobnou situaci z hlediska genderu zaznamenáváme v případě vedoucích pracovníků knihoven, kteří byli v tomto průzkumu podrobněji zkoumáni. Vedoucí a ředitelé knihoven jsou ve většině případů také ženy – celkem 83 %, ředitelů knihoven mužů bylo 17 %. Mírně odlišnou situaci můžeme opět vidět u specializovaných knihoven, ve kterých je na vedoucích pozicích 24 % mužů. V případě veřejných knihoven je to 15 %.

Je určitě namístě říci, že knihovny u nás budou zřejmě ještě dlouho, možná navždy, doménou žen, což potvrzuje fakt, že v roce 2016 největší skupinu odborných zaměstnanců knihoven tvořily ženy ve věku 51–60 let (28 %) a ve věku 41–50 let (25 %).

Graf 4 Trend genderového rozložení pracovníků knihoven

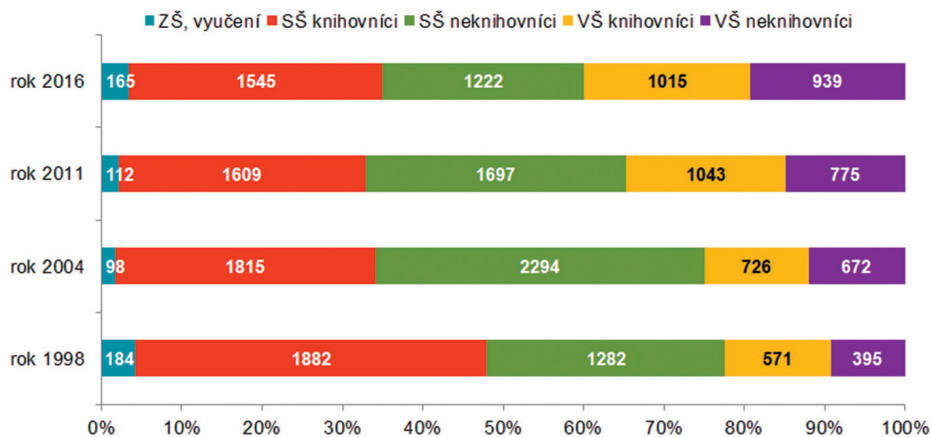

Vzdělání knihovníků

Oproti výsledkům minulé analýzy má největší počet odborných pracovníků středoškolské knihovnické vzdělání (viz graf 5), a to 1545, tedy přibližně 32 % (v této skupině jsou započítáni i pracovníci s knihovnickým vyšším odborným vzděláním). Významný posun je vidět v případě středoškolského neknihovnického vzdělání; v minulém průzkumu toto vzdělání vykazovalo 32 % zaměstnanců knihoven, nyní už jen 25 % (také včetně VOŠ neknihovnického směru).

Naopak nárůst je vidět v případě vysokoškolského neknihovnického vzdělání – nyní ho vykazuje 19 % oproti 14 % pracovníků knihoven v roce 2011. V případě vysokoškolského knihovnického vzdělání i dalších typů vzdělání zůstávají výsledky obdobné ve srovnání s předchozím průzkumem.

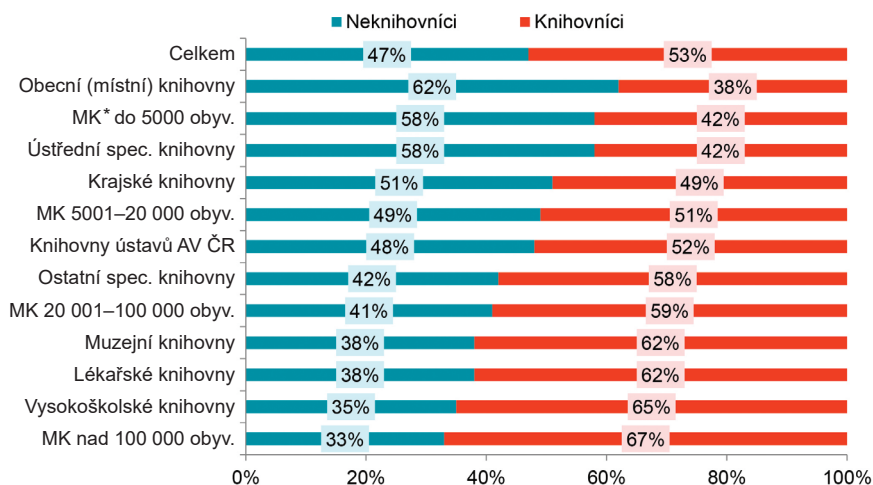
Graf 5 Skladba knihovníků dle dosaženého vzdělání – srovnání

Typické jsou rozdíly ve vzdělanostní struktuře odborných zaměstnanců ve veřejných a specializovaných knihovnách. Ve veřejných knihovnách najdeme 35 % pracovníků se středoškolským knihovnickým vzděláním, ve specializovaných knihovnách jen 26 %. Dalším příkladem je vysokoškolské knihovnické vzdělání, veřejné knihovny mají pracovníků s tímto vzděláním 17 %, ve specializovaných knihovnách je jich 32 %.

Pokud bychom otázku vzdělání zjednodušili na to, zda knihovníci mají odborné knihovnické vzdělání či vzdělání v jiném oboru, dobrali bychom se následujících výsledků: od minulého průzkumu mírně stoupl počet středoškolsky vzdělaných knihovníků (o 1 %), podobně je tomu i ve skupině vysokoškolsky vzdělaných knihovníků. Naopak pokleslo zastoupení skupiny středoškolačů neknihovníků (z 32 % na 25 %) a stoupl podíl knihovníků s vysokoškolským vzděláním v jiném oboru (z 15 % na 19 %). Celkově pak můžeme konstatovat, že v knihovnách, které se zúčastnily průzkumu, pracuje 53 % oborově vzdělaných knihovníků a 47 % odborných pracovníků se vzděláním v jiném oboru (viz graf 6).

Graf 6 Dosažené vzdělání 2016

* Zkratka MK zde a dále označuje městské knihovny

Vzdělání vedoucích a ředitelů knihoven bylo také předmětem šetření. Nadpoloviční většina vedoucích (64 %) je vysokoškolsky vzdělaných a 35 % má středoškolské nebo vyšší odborné vzdělání (v tomto případě jde většinou o menší veřejné knihovny). V případě specializovaných knihoven je většina vedoucích knihoven vysokoškolsky vzdělaných – 92 %, ve veřejných knihovnách naopak jen lehce nadpoloviční počet (56 %).

Pokud jde o odbornost, zjišťujeme, že vedoucí pracovníci se středoškolským nebo vyšším odborným vzděláním mají většinou odborné knihovnické vzdělání (73 %). U vysokoškolsky vzdělaných vedoucích již není odborné knihovnické vzdělání převládající – 49 % vedoucích má knihovnické VŠ vzdělání a 51 % neknihovnické.

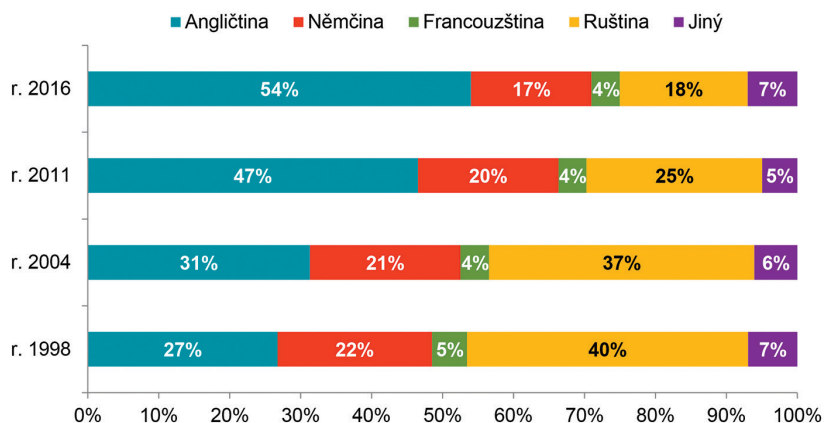
Jazykové kompetence a další vzdělávání zaměstnanců knihoven

V průzkumu byla také zjišťována jazyková vybavenost knihovníků, konkrétně, jaký je počet pracovníků ovládajících následující jazyky: angličtina, němčina, francouzština, ruština nebo jiný jazyk (viz graf 7).

Oproti minulému průzkumu opět stoupl počet knihovníků, kteří komunikují v anglickém jazyce (54 %). Naopak stále klesá procento knihovníků se znalostí ruského jazyka (18 %), logicky to souvisí s odchodem starší generace, která se ruský jazyk učila povinně ve školách, do důchodu. Postupně také klesá počet knihovníků se znalostí německého jazyka (17 % oproti 20 % v r. 2012). Počet francouzštinářů je stabilní (4 %) a 7 % knihovníků se domluví jiným jazykem.

Stejně jako v minulém průzkumu stále platí, že lépe jazykově vybaveni jsou knihovníci ve specializovaných knihovnách, v nichž je šance na uplatnění znalosti jazyků větší. Například anglicky se domluví téměř 70 % knihovníků ve specializovaných knihovnách, oproti tomu ve veřejných knihovnách je to jen jedna třetina knihovníků. U ostatních jazyků nejsou rozdíly tak patrné, přesto vždy platí, že znalost daného jazyka je vyšší na straně specializovaných knihoven.

Graf 7 Podíl jednotlivých jazyků na jazykovém vybavení knihovníků

Nutnost dalšího vzdělávání knihovníků je v odborné knihovnické veřejnosti dlouhodobě diskutovaným tématem. V roce 2016 schválená Celoživotní koncepce vzdělávání knihovníků² by měla přinést zlepšení dosud nekonceptní nabídky vzdělávání pro knihovníky, především z hlediska rozdílnosti nabídky vzdělávání pro jednotlivé knihovnické pozice, a samozřejmě stanovení povinného objemu vzdělání pro všechny odborné pracovníky knihoven. Zatím ještě nedošlo k naplňování koncepce, a proto se na celostátní úrovni můžeme řídit pouze Standardem VKIS³, v němž je stanoven žádaný objem vzdělávání – 48 hodin ročně, které by měl absolvovat profesionální knihovnik.

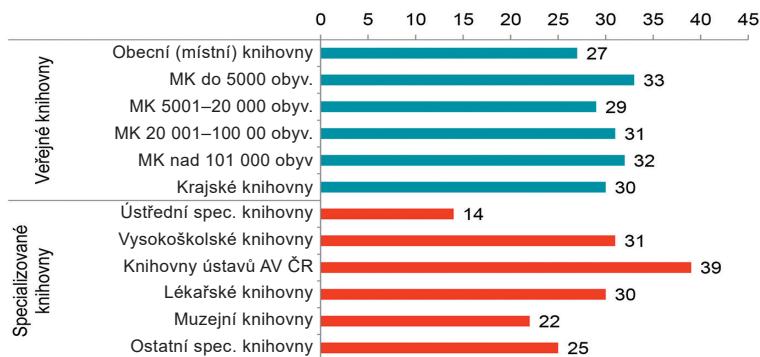
Podle zjištěných výsledků průzkumu je průměrná hodnota objemu hodin, které za rok absolvuje knihovník, 30 hodin v případě veřejných knihoven, v případě specializovaných knihoven 27 hodin ročně. Rozdíly mezi jednotlivými typy knihoven je možné vidět v grafu 8. Nejvíce hodin vzdělávání za rok absolvují knihovníci knihoven ústavů AV ČR (39), nejméně pak knihovníci v ústředních specializovaných knihovnách (14). Ve veřejných knihovnách je situace mnohem vyrovnanější, hodnoty se pohybují od 27 hodin

² <http://ipk.nkp.cz/docs/celozivotni-vzdelavani/koncepce-czv-pdf>

³ http://ipk.nkp.cz/docs/Standard_pro_dobrou_knihovnu.pdf

(obecní knihovny) až po 33 hodin ročně (knihovníci v knihovnách ve městech do 5 tis. obyvatel). V žádném z případů se hodnota neblíží Standardu VKIS.

Graf 8 Průměrný počet hodin vzdělávání knihovníků/rok

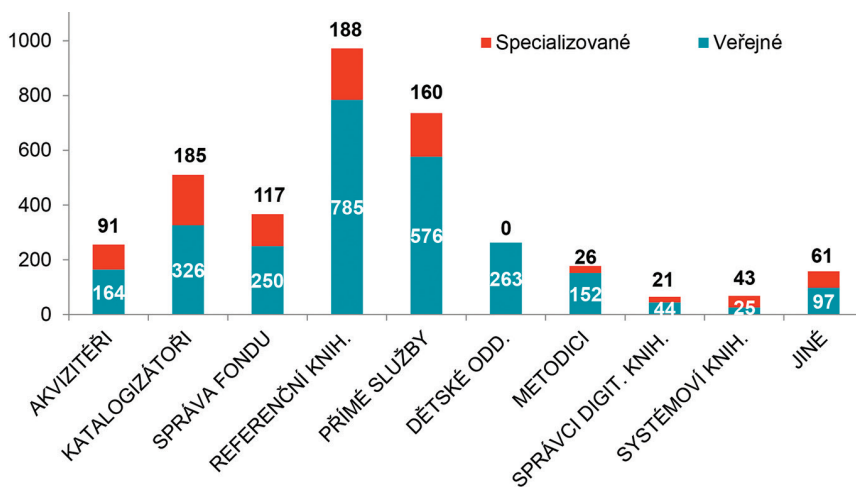

Knihovnické a ostatní profese v knihovnách

Zjišťování podílu úvazků (viz graf 9) podle jednotlivých typů odborných knihovnických pozic bylo jedním ze stěžejních témat průzkumu.

Nejvíce úvazků vykázaly knihovny u pozic pracujících s uživateli – referenční knihovníci a knihovníci v přímých službách. Ve **veřejných knihovnách** pracuje na pozici referenční knihovnicků 29 % knihovníků a v přímých službách pracuje 21 % knihovníků z celkového počtu zaměstnanců. Ve **specializovaných knihovnách** je 21 % referenčních knihovníků a 18 % knihovníků v přímých službách. Další početnou skupinou jsou katalogizátoři, a to především ve specializovaných knihovnách, kde je jich 21 % z celkového počtu knihovníků, ve veřejných pak 12 % knihovníků. Pracovníci ve správě fondů představují 9 % knihovníků ve veřejných knihovnách a 13 % knihovníků ve specializovaných knihovnách. Ostatní pozice pak představují zbylých cca 30 % objemu úvazků.

Graf 9 Rozdělení úvazků v jednotlivých pozicích

Odpovědi na otázku týkající se vzdělání a kvalifikace knihovníků ukázaly, že v knihovnách pracuje vysoké procento pracovníků s jiným než knihovnickým vzděláním (48 %). Tento fakt však příliš nekorresponduje s výsledky další otázky, která zkoumala objem úvazků na jednotlivých odborných knihovnických pozicích a počty úvazků, kde bude nutná rekvalifikace. Bylo zjištěno, že z celkových 3574 úvazků na odborných pozicích je nutná rekvalifikace v případě 494 úvazků, což představuje jen 14 % úvazků.

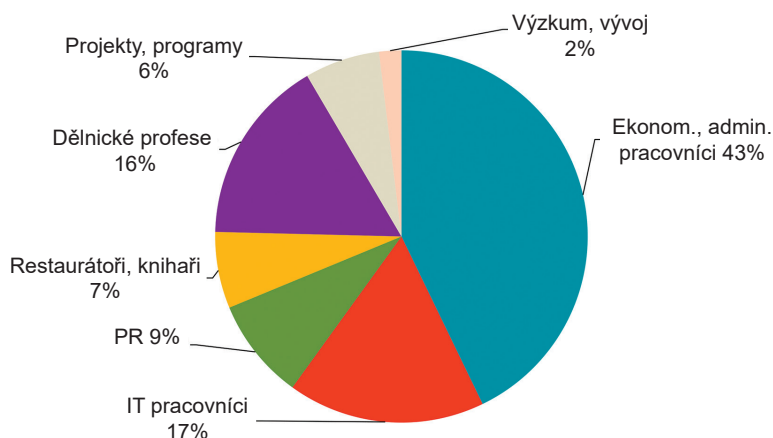
Výsledky potvrzují, že větší potřeba rekvalifikace pracovníků na odborných pozicích se objevuje v případě veřejných knihoven – celkově byla zjištěna potřeba rekvalifikace u 17 % úvazků, u specializovaných knihoven je to jen 5 % úvazků ze všech uvedených úvazků na jednotlivých pozicích. Největší nutnost rekvalifikace byla zjištěna u pozic **dětský knihovník, správce digitálních knihoven a referenční knihovník**, a to na všech úrovních dosaženého vzdělání (SŠ, VOŠ, VŠ).

Tab. 2 Podíl nutné rekvalifikace na jednotlivých pozicích

Pozice	Celkem úvazků	Potřeba rekvalifikace (počet úvazků)	% z celku
Akvizitéři	256	19,7	8 %
Katalogizátoři, bibliografové	511	50,9	10 %
Knihovníci ve správě fondu	366	41,2	11 %
Referenční knihovníci	973	176,2	18 %
Knihovníci v přímých službách	736	95,6	13 %
Knihovníci v oddělení pro děti	263	58,7	22 %
Metodici	178	19,5	11 %
Správci digitálních knihoven	65	13,1	20 %
Systémoví knihovníci	68	4,5	7 %
Jiné pozice	158	14,65	9 %
Celkem	3574	494	14 %

V knihovnách samozřejmě kromě knihovníků pracují i další zaměstnanci nezbytní pro správný chod knihovny. Celkově bylo na těchto místech vykázáno 1018 úvazků (viz graf 10). Největší část z nich tvoří **pozice ekonomické a administrativní** (43 %), nejčastěji je to účetní, administrativní pracovník, mzdový účetní nebo personalista. Druhou nejpočetnější skupinou jsou **pracovníci IT** (17 %). Zde samozřejmě vedou správci informačních a komunikačních technologií a další pozice jako jsou operátoři, vývojáři apod. V knihovnách se začínají také prosazovat pozice zaměřené na komunikaci a propagaci aktivit knihovny směrem k veřejnosti neboli **public relations** (9 %) a **projektoví pracovníci**, kteří mají na starosti koordinaci projektů a programů, které se odehrávají v knihovně (6 %).

Graf 10 Neknihovnické pozice v knihovnách

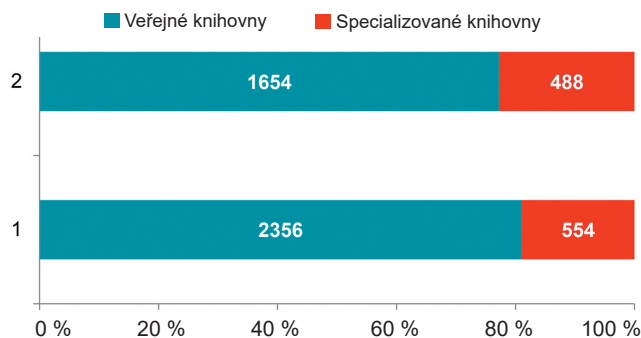
Věrnost instituci

Průzkum opět potvrdil vysokou věrnost knihovníků zaměstnavatelské instituci (setrvání v instituci po dobu delší než 10 let). Graf 11 na první pohled ukazuje, že nadpoloviční většina knihovníků pracuje v knihovně více než 10 let, jak ve veřejných knihovnách, tak ve specializovaných knihovnách; ve veřejných knihovnách pak je toto procento o něco vyšší.

Věrnost instituci je na stejné úrovni téměř ve všech typech knihoven. O něco výraznější (71 %) je v muzejních knihovnách a ve veřejných knihovnách ve městech s 20–100 tis. obyvatel (66 %). Nejnižší počet takovýchto pracovníků vykázaly ústřední specializované knihovny – 39 %.

Ve veřejných knihovnách setrvávají déle než 10 let **zejména ženy** (60 %). Nejvíce jich opět pracuje v muzejních knihovnách (71 %) a ve veřejných knihovnách ve městech s 20–100 tis. obyvatel (67 %). Naopak nejméně ve specializovaných knihovnách – ústředních a ostatních. Oproti minulému průzkumu sledujeme **narůstající počet zaměstnanců mužů** pracujících v knihovnách déle než 10 let (42 % oproti 32 % v roce 2011). Ve veřejných knihovnách pracuje 44 % mužů více než 10 let, nejvíce opět v knihovnách ve městech s 20 až 100 tis. obyvateli (57 %) a v muzejních knihovnách (71 %).

Graf 11 Délka pracovního poměru knihovníků

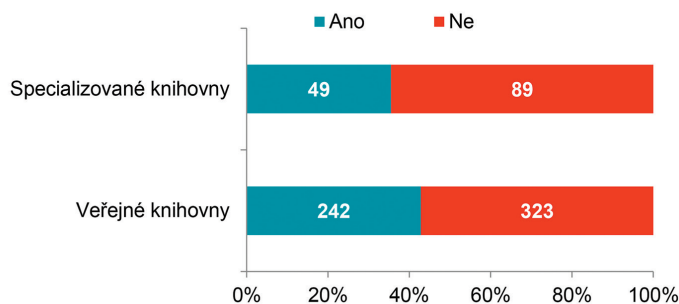

Dokumenty, normy, systemizace a předpisy pro personální práci v knihovnách

Knihovny měly zodpovědět otázku, zda u nich v knihovně existuje nařízení (vnitřní předpis), které stanovuje **systemizovaný počet pracovních míst**. Celkově se 39 %

knihoven musí řídit tzv. systemizovaným počtem míst v tarifních třídách, ve většině knihoven tedy toto nařízení neexistuje (viz graf 12). O něco častěji najdeme toto nařízení ve veřejných knihovnách (40 %), ve specializovaných knihovnách pak ve 34 % případů. Přesto je nejvíce uplatňováno v ústředních specializovaných knihovnách (67 %), muzejních knihovnách (53 %), ve větších městských knihovnách je to přibližně 50 % knihoven, ve kterých se se systemizací míst podle tarifních tříd setkáme.

Graf 12 Má knihovna systemizovaný počet míst ve třídách?

Průzkum také zkoumal, jaké závazné dokumenty, především pro personální práci, a další nařízení, koncepce, plány apod. používají knihovny (viz graf 13). Existence těchto dokumentů je v mnoha případech nezbytná, neboť to vyžadují obecně závazné předpisy, v jiných případech knihovny svoje vnitřní předpisy zpracovávají kvůli zjednodušení procesů v knihovně.

Nejčastěji knihovny disponují popisy pracovních náplní, 85 % knihoven účastnících se průzkumu s tímto dokumentem pracuje. Dalšími často zmiňovanými dokumenty jsou organizační a pracovní řád a organizační struktura organizace (76 % a 70 % knihoven). Pravidla nakládání s osobními údaji jsou pro knihovny velmi důležitým dokumentem – je zpracován v 69 % knihoven. Do budoucna tento dokument nabude ještě větší důležitosti v souvislosti se změnami v této oblasti v rámci Evropské unie.

Naopak nejméně častým dokumentem v knihovnách je písemně zpracovaný plán vzdělávání (11 % knihoven) a písemné hodnocení pracovního výkonu (22 % knihoven).

Graf 13 Úroveň zpracování dokumentů pro personální práci

Mnohem častěji pak všechny tyto dokumenty nalezneme ve specializovaných knihovnách. Například popisy pracovních míst existují v 60 % specializovaných knihoven oproti 40 % veřejných knihoven. Získané hodnoty jsou uvedeny v tabulce 3.

Tab. 3 Veřejné a specializované knihovny disponující dokumenty pro řízení a personální práci

Dokumenty	veřejné knihovny	specializované knihovny
Popisy pracovních míst s požadavkem na kvalifikaci	40 %	60 %
Popisy pracovních náplní	85 %	85 %
Organizační struktura	67 %	83 %
Organizační řád	74 %	85 %
Písemně zpracovaná koncepce/strategie dalšího rozvoje	21 %	57 %
Písemně zpracovaný plán vzdělávání	10 %	17 %
Pracovní řád	69 %	73 %
Pravidla nakládání s osobními údaji	68 %	77 %
Pravidla pro přijímání darů	35 %	58 %
Pravidla pro zaškolení nových pracovníků	26 %	47 %
Havarijní, krizový plán	49 %	74 %
Kolektivní smlouva	22 %	65 %
Písemné hodnocení pracovního výkonu	20 %	31 %

Normování činností není v knihovnách obvyklé, setkáváme se s ním pouze ve 2 % knihoven, a to především v krajských knihovnách a ústředních specializovaných knihovnách.

Zařazení knihovníků do platových tabulek a průměrné platy

Nejvíce knihovníků bylo v roce 2016 zařazeno do platové třídy 9 (32 %) a třídy 8 (30 %). Ve třídě 10 bylo zařazeno 12 % knihovníků a ve třídě 11 to bylo 11 % knihovníků. Rozložení se u veřejných a specializovaných knihoven lišilo. Zatímco veřejné knihovny mají větší podíl knihovníků zařazených do tříd 8 (31 %) a 9 (33 %), ve specializovaných pak nejvíce knihovníků najdeme ve třídě 11 (24 %), 12 (22 %) a ve třídě 13 (21 %). Toto rozložení do platových tříd koresponduje s úrovní vzdělání knihovníků v těchto typech knihoven – ve veřejných knihovnách převažují knihovníci se středoškolským vzděláním, ve specializovaných knihovnách je naopak mírná převaha vysokoškolsky vzdělaných knihovníků.

Tab. 4 Zařazení knihovníků do platových tříd

Třídy	Veřejné knihovny		Specializované knihovny		Všechny knihovny	
	Počet úvazků	%	Počet úvazků	%	Počet úvazků	%
třída 6	76,43	2 %	1,50	0 %	77,93	2 %
třída 7	224,72	7 %	4,00	1 %	228,72	6 %
třída 8	1051,07	31 %	41,13	13 %	1092,20	30 %
třída 9	1133,30	33 %	65,91	21 %	1199,21	32 %
třída 10	405,84	12 %	42,79	14 %	448,63	12 %
třída 11	319,21	9 %	73,65	24 %	392,86	11 %
třída 12	129,96	4 %	68,99	22 %	198,95	5 %
třída 13	45,10	1 %	8,00	3 %	53,10	1 %
třída 14	6,00	0 %	2,00	1 %	8,00	0 %
třída 15	1,00	0 %	0,00	0 %	1,00	0 %
třída 16	0,00	0 %	0,00	0 %	0,00	0 %

Průměrné platy v jednotlivých třídách

Průměrné platy zjištěné v průzkumu v jednotlivých tarifních třídách je možné vidět v tabulce 5. Až do třídy 10 jsou průměrné platy ve veřejných a specializovaných knihovnách vyrovnané. Rozdíly nastávají v případě vyšších tříd, ve třídě 11 a 12 mají průměrně vyšší plat knihovníci ve veřejných knihovnách. To je zřejmě způsobeno tím, že ve veřejných knihovnách jsou do těchto tříd zařazováni vedoucí a ředitelé knihoven, jejichž podstatnou část platu představují nadstavbové složky. V případě specializovaných knihoven jsou do tříd 11 a 12 zařazováni častěji řadoví zaměstnanci.

Průměrná mzda v ČR v roce 2016 dosáhla výše 27 589 Kč.⁴ Tato částka v knihovnách představovala úroveň platových tříd 12 až 13. To jsou ovšem tarifní třídy, do kterých je v knihovnách zařazován pouze top management, případně vysoce odborní zaměstnanci ve specializovaných knihovnách, přičemž uvedené výše celostátní průměrné mzdy tito zaměstnanci mohli (podle nařízení vlády o platech účinného v roce 2016) dosáhnout až po odpracování zhruba 30 let započitatelné praxe (tedy takřka před odchodem do důchodu).

Nejčastější třídou ve veřejných knihovnách je třída 9, což představuje plat 20 444 Kč. To je částka o 26 % nižší, než byla výše průměrného platu v roce 2016. V případě specializovaných knihoven, kde je nejčastější tarifní třída 11, ve které byl zjištěn průměrný plat 23 697 Kč, to představuje plat o 14 % nižší než činí průměr České republiky.

Tab. 5 Průměrné platy v jednotlivých třídách

Třída	Průměrný plat knihovny celkem	Veřejné knihovny	Specializované knihovny
třída 6	14 746 Kč	14 838 Kč	nezjištěno
třída 7	17 770 Kč	17 741 Kč	17 189 Kč
třída 8	19 335 Kč	19 308 Kč	20 022 Kč
třída 9	20 448 Kč	20 444 Kč	20 505 Kč
třída 10	22 866 Kč	22 891 Kč	22 618 Kč
třída 11	25 946 Kč	26 463 Kč	23 697 Kč
třída 12	27 802 Kč	28 415 Kč	26 568 Kč
třída 13	36 897 Kč	34 744 Kč	37 308 Kč
třída 14	46 926 Kč	46 458 Kč	45 469 Kč

Využití výsledků průzkumu

Průzkum vzdělanostní, věkové a mzdové struktury pracovníků knihoven je vždy obsáhlým zdrojem informací o personálním zajištění českých knihoven. Kromě tradičních otázek týkajících se věku, vzdělání knihovníků či jejich věrnosti instituci bylo cílem průzkumu zjistit především, jaké je konkrétní rozložení pracovníků na jednotlivých

⁴ <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2016>

odborných pozicích, a také, v jakém rozsahu bude nutná rekvalifikace pracovníků. Výsledky průzkumu budou sloužit jako podklad při úpravě nabídky vzdělávání v souvislosti s plněním nově schválené Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků. Uplatnění mohou výsledky průzkumu najít také při přípravě nového Katalogu prací, do kterého budou začleněny nové pozice, přepracovány popisy stávajících pozic a dojde k novému zařazení pozic do platových tříd.

Podrobnější výsledky průzkumu, závěry, grafickou přílohu a formulář dotazníku je možné najít ve Zprávě z průzkumu, která bude umístěna na webových stránkách Knihovnického institutu Národní knihovny ČR.

PILLEROVÁ, Vladana. Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven ČR v roce 2016. Výsledky průzkumu. *Knihovna: knihovnická revue*. 2017, **28**(2), 67–80. ISSN 1801-3252.

